

»Jačke« – čuvarice hrvatske pučke glazbene baštine

*Katica s. Katarina Koprek**
katarinakoprek@hotmail.com

UDK: 398.8(436.3)

784.4(436.3)

Pregledni članak / Review
Primljeno: 25. siječnja 2015.
Prihvaćeno: 17. veljače 2015.

Hrvati su se nakon povijesnoga egzodusa tijekom 16. i 17. stoljeća u krajeve zapadne Ugarske, Donje Austrije i Slovačke (posebice na području današnjega Gradišća), pod pritiskom asimilacije morali boriti da bi sačuvali svoj nacionalni identitet. U službi očuvanja vjere i jezika osobito je bila glazba, pučka popijevka – »jačka« – koju su ponijeli sa sobom iz stare domovine. O tomu svjedoči zanimljiva korespondencija zagrebačkoga kanonika Janka Barlèa s uglednim kulturnim djelatnicima iz Gradišća: Martinom Meršićem, Martinom Borenićem, Fileom Sedenićem, a napose s Matom Meršićem Miloradićem u glazbenom časopisu Sveta Cecilija. Iz korespondencije s Meršićem Miloradićem može se doznati puno o crkvenom pjevanju u Gradišću, rukopisnim crkvenim pjesmaricama i sastavljačima pjesmarica nastalih na tom prostoru tijekom 19. stoljeća. U najstarijim pjesmaricama s notama Jure Vajkovića, a prema glazbenim analizama Janka Barlèa, sačuvano je obilje starih hrvatskih popijevaka koje su uvrštene i u naše crkvene pjesmarice – na primjer pjesmaricu Pjevajte Gospodu pjesmu novu (PGPN) – osobito božićne i marijanske popijevke. Zato se može reći da su gradišćanski Hrvati i njihove »jačke« čuvari naše glazbene baštine.

Ključne riječi: gradišćanski Hrvati, gradišćansko-hrvatska crkvena popijevka – »jačka«, rukopisne pjesmarice, pjesmarice Jure Vajkovića, Janko Barlè, Mate Meršić Miloradić.

* Dr. sc. Katica s. Katarina Koprek, izvanredna je profesorica na Institutu za crkvenu glazbu Katoličkoga bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Vlaška 38, 10000 Zagreb.

Uvod

Dio našega naroda koji je, stjecajem nesretnih okolnosti u 16. st. u Hrvatskoj, bio prisiljen iseliti se u krajeve zapadne Ugarske, Donje Austrije, Češke i Slovačke i tamo stvarati novu postojbinu, organizirao se na tim novim prostorima u manje-više kompaktnu etničku zajednicu, do 1918. godine obuhvaćenu jedinstvenim državnim teritorijem.¹

Ti su Hrvati uspjeli održati svoj entitet zahvaljujući prije svega upornom njegovanju svoga jezika, ali i svojih narodnih i crkvenih pjesama (tzv. jačke) koje su donijeli iz stare domovine. U tome su im pomogli njihovi učitelji-kantori (orguljaši), obično i sastavljači raznih rukopisnih (crkvenih) pjesmarica (tzv. *jačkara*), često uz narodne napjeve – kao kontrafakture² ili s vlastitim melodijama. Te nam pjesmarice pružaju dovoljno građe, izazova i poticaja za povratak praizvorima naše crkvene pučke popijevke. Rukopisne pjesmarice raseljenih Hrvata iz 19. st. već su pobudile zanimanje proučavatelja pučke književnosti i dijalektolozima, no za otkrivanje autentičnosti crkveno-glazbene kulture, još su zanimljivije muzikolozima.

1. Kratak povijesni pregled crkvenoga pjevanja gradišćanskih Hrvata

U vrijeme egzodusa ovih naših zemljaka u Hrvatskoj nije postojala nikakva rukopisna zbirka pjesama. Prva poznata pjesmarica Atanazija Grgičevića-Jurjevića, s notama na hrvatskom jeziku, datira iz 1635. godine, s 12 pučkih napjeva (pisni), a tiskana je u Beču (*Pisni za naypoglavitiye, naysvetye i nayveselye dni svega godischia sloxene: i kako se u Organe s yednim glasom mogu spivati napravgliene po Atanasiu Georgiceu*).³ Zbirka pjesama *Pavlinski zbornik* datira iz 1644. godine,⁴ dok je prva najpotpunija crkvena pjesmarica s latinskim i hr-

¹ Danas su razjedinjeni: najviše ih je u Austriji (Burgenland, oko 80 sela), a potom u Mađarskoj (oko 20 sela) i Slovačkoj. Ukupno ih danas ima oko 75.000 [usp. L. ŽUPANOVIĆ, *Stoljeća hrvatske glazbe*, Zagreb, Školska knjiga, 1980, 252; B. SCHREINER, *Das Schicksal der burgenländischen Kroaten*, Eisenstadt, 1983; S. GEOSITS (ur.) *Die burgenländischen Kroaten im Wandel der Zeiten*, Beč, 1986; Skupina autora, *Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata*, Zagreb, Nakladni zavod Globus, 1995].

² *Kontrafaktura* je »podmetanje« novog teksta pod već postojeću melodiju, bez obzira na provenijencije tekstova i glazbe (usp. MGG, *Sachteil*, sv. 7, nat. *Kontrafaktur-Parodie*).

³ Faksimilno i kritičko izdanje Jurjevićevih pisni *Prva tiskana hrvatska crkvena pjesmarica »Pisni« Atanazija Jurjevića iz 1635. godine* objavio je 2011. godine M. Demović uz transliteraciju teksta, harmonizaciju napjeva i rasprave, Zagreb, Udruga hrvatskih himnologa Pavao Štoos, 2011. Iste godine pretisak i suvremeno kritičko izdanje pjesmarice s naslovom *Pisni* priredili su E. Stipčević, I. Žužul, J. Bratulić, Zagreb, HAZU, 2011.

⁴ Faksimil Pavlinskog zbornika, unutar kojega se nalazi Pavlinska pjesmarica, objavila je 1991. godine Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU) s transkripcijom tekstova i znanstvenih studija istraživača ove problematike Vladimira Zagorca, Antuna Šojata i Koraljke Kos.

vatskim crkvenim napjevima *Cithara octochorda*⁵ (CO) s početka 18. stoljeća. Tijekom 18. st. ta je pjesmarica imala tri izdanja od kojih su prva dva tiskana u Beču 1701. i 1723. godine, a treće izdanje u Zagrebu 1757. godine. Izdavač prvih dvaju izdanja u Beču bio je zagrebački kanonik Toma Kovačević. Tekstovi CO, a djelomično i napjevi, uzeti su iz starijih liturgijskih knjiga, primjerice Krajačevićevih *Evangelioma* (1651.),⁶ *Pavlineske pjesmarice* (1644.), a vjerojatno i iz nekih stranih zbornika koji su sadržavali hrvatske inačice misnih napjeva i crkvenih popijevki.

Prema povijesnim podacima, u vrijeme egzodusa gradišćanskih Hrvata nijedna od spomenutih pjesmarica njima nije bila poznata. Ako ipak nalazimo kod nekih popijevki srodnost, mogla bi ona biti još iz vremena prije izdanja prvih zbirki popijevaka u Hrvata – iz vremena kada su gradišćanski Hrvati stanovili u svojoj nekadašnjoj domovini. Tako Miroslav Vuk-Croata, neumoran istraživač i sakupljač hrvatskih pučkih crkvenih popijevaka, s obzirom na stvaranje *Cithare octochorde* kaže: »Sa sigurnošću možemo kazati da je zagrebački kanonik Toma Kovačević za vrijeme svoga boravka u Beču koncem 17. stoljeća posjetio i naše Hrvate u Gradišću i tamo zabilježio više popijevaka, od kojih su mnoge uvrštene i u *Citharu*.«⁷

Koje su crkvene popijevke ti Hrvati ponijeli iz svoje stare domovine u novu? Iz povijesnih dokumenata je poznato da se prvi spomenik pismenosti gradišćanskih Hrvata nalazi u *Klimpuškom misalu*.⁸ Na fragmentu toga misala za-

⁵ *Cithara octochorda* (osmostruna citara) razdijeljena je u osam dijelova (*Došašće, Božić, Korizma, Uskrs, Vrijeme kroz godinu, Marijini blagdani, Svetački blagdani, Pokojnička služba s dodatkom*). Među njima ima i znatan broj izvornih hrvatskih pjesama koje su po svojoj jednostavnoj ljepoti, izražajnosti i obliku još i danas nenadmašivi uzori te glazbene vrste. Doktorsku disertaciju o CO s naslovom *Cithara Octochorda. Glazbeni zbornik Zagrebačke crkve iz 18. stoljeća (Beč 1701. i 1723.; Zagreb, 1757.)* objavio je I. Špralja 1998. godine. Iste godine (1998.) Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU) i Institut za crkvenu glazbu Albe Vidaković (urr. M. Moguš i L. Županović) objavljuju faksimilno izdanje trećeg pretiska CO (četvrto izdanje zbornika CO) s analitičkom obradom CO u kojoj su sudjelovali vrsni znanstvenici: Vladimir Fajdetić, Anđelko Klobučar, Mato Leščan, Anđelko Milanović, Izak Špralja, Đuro Tomašić, Lovro Županović, Anđelko Badurina, Milovan Gavazzi, Franjo Gruić, Antun Šojat, Olga Šojat, Vladimir Zagorac.

⁶ Prvi kajkavski lekcionar *Szveti Evangeliomi* sastavio je isusovac Nikola Krajačević (Graz, 1651.) i bio je više od stoljeće i pol jedini službeni lekcionar u Zagrebačkoj biskupiji. Osim misnih čitanja lekcionar sadrži katekizam s duhovno-moralnim opomenama, pjesme i molitve. Godine 1694. ponovno je objavljen u Trnavi s naslovom *Szveti Evangeliumi, Koteremi Szveta Czirkva Katholiczka Szlovenzko Horvaczka okolu godiscsa, po Nedelyah i Szvetkeh sivee Ziednem Kratkem Catechismusem, za nevmetelne lyudi hasnovitem*. Osim u našim hrvatskim knjižnicama danas se ova knjiga nalazi u devet biblioteka Mađarske, Slovačke i Austrije [usp. C. SCHLAG, Ein frühes Gebet – und Andachtsbuch für die Kroaten des Burgenlandes, *Burgenländische Heimatblätter*, 42 (1980) 4, 195-197].

⁷ Usp. M. VUK-CROATA, *Hrvatske božićnice*, Zagreb, HKD, 1995, 4.

⁸ Taj je latinski misal tiskan 1501. godine u Ostrogonu/Esztergomu, ali se 1504. godine nalazi u župi Klimpuh. *Klimpuški fragment*, prvi spomenik gradišćanskohrvatske pismenosti sada se čuva u Juri, u Biskupskom arhivu i knjižnici [usp. N. BENČIĆ, *Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata*, (1995) 248; A. JEMBRIH, Hrvatski zapis (1564.) Jurja Vukovića iz Jastrebarskoga u latinskom misalu župe Klimpuh, *Kroatologija*, 2 (2011) 2, 44-67; K. TYRAN, *Klimpuški rukopisni*

bilježen je tekst molitve »Otče naš«, ali i najstarija vazmena jačka »Kristuš je gore ustal« (koja se nalazi i u Pavlinskoj pjesmarici iz 1644. godine). Oba teksta pisana su bosančicom, s malom zabilježskom na glagoljici. Stoga se smatra da su doseljeni Hrvati barem neko vrijeme u 16. st. imali liturgiju na staroslavenskom jeziku.⁹

Nadalje, vrijeme doseljavanja Hrvata u novu postojbinu obilježava i intenzivan razvoj protestantizma. Tako se Hrvati u novoj domovini susreću i s protestantskim jačkama. Protestantski pastor Grgur Mekinić izdao je na tlu današnjega Gradišća (tada zapadne Ugarske) 1609. i 1611. godine dvije pjesmarice na hrvatskom jeziku pod naslovom »Duševne pesne«. Iz naslova prve zbirke pjesma iz 1609. godine (*Duševne pesne, psalmi ter hvale vzdanja dijačke od bogaboječih učenih muži v nimškom i nikoliko v ugerskom jaziku spravne, a sada pak v hervatcki jazik preobrenute po Greguru Pythiraeusu alit hervatcki Mekiniću*) vidljivo je da je riječ o pjesmama prevedenim s njemačkoga izvornika, nešto s mađarskoga i latinskoga predloška s karakterističnim napomenama *ad notam* ili *in eandem melodiam*. U njima je bjelodano da je Mekinić dobro poznao i hrvatsko pučko crkveno pjevanje koje su Hrvati ponijeli iz svoje domovine jer napomenom *ad notam* za protestantske pjesme donosi stare dobro poznate crkvene melodije pjesama: »Z nebes Angeli dojdose«, »Otac nebeski obrani«, »Na vazam rano Marie« itd.¹⁰

Širenju protestantizma na prostorima svoje nove domovine Hrvati su se odupirali čuvanjem i njegovanjem starih pjesama koje su donijeli sa sobom iz domovine. Protureformacijsko gibanje u tim krajevima ostavlja duboke tragove i u crkvenoj glazbi, što je razvidno iz molitvenika i pjesmarica (*jačkarov*) koji se tada sastavljalo. Tako je u 18. stoljeću boravio u više navrata među Hrvatima u Gradišću neumorni isusovački misionar p. Juraj Mulih (1694.–1754.),¹¹ te je za tu svoju misijsku službu priredio *Duhovne jačke* objavljene 1750. godine u Juru (Győr).¹²

Za širenje hrvatskoga jezika i pjesme također je zaslužan franjevac fra Lovro Bogović¹³ svojim molitvenikom *Hiža zlata* (1778) u kojem su bile i »lipe jacske«.

fragment. Analiza najstarijeg poznatog pisanog i jezičnog spomenika Gradišćanskih Hrvata, Znanstveni Institut gradišćanskih Hrvatov, 2010.].

⁹ Usp. S. KOCSIS, *Zur sakralen Musik der Burgenlandischen Kroaten in Geschichte und Gegenwart*, u: »...und sie singen noch immer«. Musik der Burgenlandischen Kroaten, Željezno, HKDC 1998, 199-202.

¹⁰ Usp. A. JEMBRIH, *Njemački izvori Mekinićevih »Duševnih pesan«*, II. (1609), pretisak »Duševne pesne Grgura Mekinića«, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1990, 48-54.

¹¹ P. Juraj Mulih, SJ, bavio se pisanjem i sklapanjem popijevaka, koje su se obično pjevale za vrijeme njegovih misionarskih propovijedi. Mulih je jedan od najplodnijih kajkavskih pisaca u 18. stoljeću.

¹² Osim *Duhovnih jački* Mulih je napisao brojne himnodijske priručnike: *Pobožne i navučene popevke*, Zagreb, 1746; *Duhovne pesme*, Zagreb, 1780; *Bogoljubne pisme*, Trnava, 1736, *Hrana nebeska*, Zagreb, 1748. i druge.

¹³ Fra Lovro Bogović rodio se 30. srpnja 1719. od hrvatskih seljačkih roditelja u Velikom Borištofu u Gradišću u današnjoj Austriji. Kao mladić stupio je u franjevački red i kao svećenik redovnik

Taj je molitvenik imao utjecaj na sve potonje gradišćansko-hrvatske molitvenike i pjesmarice,¹⁴ pa i danas – na molitvenik u uporabi *Kruh nebeski* (iz 1976.).

U hrvatskom Gradišću glazbeni su život dugo djelotvorno održavali orguljaši-kantori, u stvari učitelji. Njihova glazbena naobrazba, iako skromna dometa, omogućivala im je da iz vlastitih potreba, za tu svoju sporednu dužnost orguljaša, stvaraju rukopisne *jačkare* (pjesmarice) duhovnoga sadržaja.

Od posebne je važnosti odgovor na pitanje koje su hrvatske crkvene popijevke gradišćanski Hrvati ponijeli iz svoje stare domovine u novu; kao i na pitanje koje su hrvatske crkvene popijevke iz hrvatske dijaspore donesene u staru domovinu, gdje su se zadržale do danas, te kako su ušle u naše crkvene pjesmarice.

2. Janko Barlè – istraživač gradišćanskih pučkih crkvenih popijevaka

Na početku 20. st., u vrijeme cecilijanskoga pokreta, tj. obnove crkvene glazbe, zagrebački kanonik, muzikolog i urednik časopisa *Sveta Cecilija* (1914. do 1940. godine) Janko Barlè, osobito se brinuo oko prikupljanja starih hrvatskih crkvenih popijevki. Kao muž svestrane naobrazbe i široke kulture bio je u stalnom kontaktu s glazbenim kulturnim krugovima izvan domovine. Posebnu je ljubav Barlè imao za hrvatske manjine izvan domovine – gradišćanske Hrvate. O tome nam svjedoči njegova korespondencija s Gradišćancima: Alojzom Malcem,¹⁵ župnikom u Gutfeldu te župnikom Kertesa kod Šoprona Matom Horvathom.¹⁶ Zanimljiva je također korespondencija Janka Barlèa s učiteljem i kantorom u Paingertu (Baumgarten) Martinom Boreničem, od 1922. do 1928. godine.¹⁷ Ta su pisma pobudila veliki interes s dijalektološkoga i sociolingvi-

»bil je muž najveće pobožnosti« (File Sedenić, *Naši pišci i naša književnost*, Budimpešta, 1912, 79). Živio je jako skromno i bio putujući hrvatski propovjednik, »nedeljni prodikač«, i to od Grada (Güssing) do Beča, na Ugrih od Szombethelya, Soprona, Jura (Győr) i preko Dunava u okolici Bratislave. Svojim Hrvatima se predstavljao kao »vass zemlyak«. Oko 1765. osnovao je kod svetišta »Precsudne D. Marie Maike Selezaszke pri Sz. Brigu Kalvarie – Bratinsztvo Horvatszko« – i tamo svake nedjelje, blagdanom i petkom održavao propovijedi na hrvatskom jeziku. Na temelju njegovih propovijedi hrvatski se jezik počeo širiti i među Nijemcima (usp. M. VUK-CROATA, *Hrvatske božićnice*, Zagreb, HKD, 1995, 4).

¹⁴ Pjesmarica *Napevka* Ivana Vukovića (Neusiedl, 1942.) i *Kerštjansko-katolički crikveni jačkar* (Győr, 1901.) Mihovila Nakovića i Martina Borenića preuzimaju gotovo doslovno tekst *Hiže zlata*.

¹⁵ Župnik Alojz Malec 24. lipnja 1898. javlja Janku Barlèu dolazak prof. Milčetića, uz napomenu da će osobno pratiti prof. Milčetića te da će s njim obići Hrvate u Donjoj Austriji i u Ugarskoj kod Železnoga [usp. K. DOČKAL, »Iz korespondencije msgra Janka Barlèa«, *Sveta Cecilija*, 3-4 (1942) 109].

¹⁶ Hrvatima u Moravskoj i sjevernoj Ugarskoj Barlè je »slao cijele škrinje hrvatskih knjiga, osobito knjiga sv. Jeronima« (usp. *isto*).

¹⁷ Usp. *isto*, 110.

stičkoga gledišta, te na području proučavanja povijesti gradišćanskohrvatskoga jezika.¹⁸ No, Borenićeva su pisma od posebne vrijednosti i za povijest crkvene glazbe.

Važno je napomenuti da je Barlè saznanja o crkvenom pjevanju dobio već 1917. godine od uglednoga pjesnika filozofa i matematičara Mate Meršića Miloradića,¹⁹ kojega on naziva »Ljudevit Gaj naših gradišćanskih Hrvata...«.²⁰ Akademik Nikola Benčić 21. prosinca 2009. u Hrvatskoj kulturnoj zakladi (HKZ) u Zagrebu naziva ga »nacionalnim preporoditeljem gradišćanskih Hrvata«.²¹

O zanimljivu dopisivanju²² Janka Barlèa i Mate Meršića Miloradića saznajemo iz časopisa *Sveta Cecilija* prigodom smrti Mate Meršića Miloradića 1928. godine.²³ Janko Barlè nam otkriva: »Kad sam uređivajući 'Svetu Ceciliju' u borbi protiv tuđinskih popijevki koje su vladale u našim crkvama, htio ne samo da uskrisim popijevke iz starih naših zbirki i pjesmarica, već da prikupim i popijevke iz svih strana gdje se hrvatski govori i pjeva, obratio sam se g. 1917. i na pok. Matu Meršića.«²⁴ Već u prvom pismu od 19. lipnja 1917., pisanom na njemačkom jeziku, Meršić se – piše J. Barlè – »najpripravnije mojoj molbi odazvao te mi je poslao neke rukopisne pjesmarice«.²⁵

U istome članku Barlè nastavlja: »I ako nije bio muzičar njegovo ime se mora spomenuti u povijesti hrvatske glazbe, jer je upravo njegova zasluga da su nam

¹⁸ Usp. A. JEMBRIH, *Na izvori gradišćanskohrvatskoga jezika i književnosti*, Trajštof, Znanstveni institut gradišćanskih Hrvatov, 1997.

¹⁹ Sebi je dao umjetničko ime (Künstlername) Miloradić – u značenju: rado, s veseljem radi za svoj narod (njem.: er arbeitet gerne für sein Volk). www.bildungsserver.com/dateien/Kroatisch/Stefan/lektorirano/radni_listi/Miloradic_zivotopis.pdf (22.01.2015).

²⁰ Usp. J. BARLÈ, †Mate Meršić Miloradić, *Sveta Cecilija*, 2 (1928) 84.

²¹ Usp. R.P.B., HKZ proglasio 2010. jubilarnom godinom E. Kumičića i M. M. Miloradića (21.12.2009), www.culturenet.hr/default.aspx?id=29417 (25.01.2015).

²² Janko Barlè piše u istom članku: »Od tada je postalo *naše* dopisivanje živahnije, pa ću možda svojevremeno tu zanimljivu korespondenciju i priopćiti« [usp. J. BARLÈ, †Mate Meršić Miloradić, *Sveta Cecilija*, 2 (1928) 85].

²³ Na zasluge i pjesničko djelovanje Mate Meršića Miloradića u Gradišću prvi je u Hrvatskoj upozorio upravo kanonik Janko Barlè.

²⁴ Barlè je u tom pismu zamolio Meršića da uputi poziv o skupljanju starih hrvatskih crkvenih popijevki na što mu Meršić odgovara: »Poziv sam poslao 'Našim novinam' i budući broj (1. septembra) će ga donesti.« Poziv je tiskan u 35. broju *Naših novina* koji glasi: »Našim duhovnikom i školnikom! Crikvene i druge svete jačke se pobiraju, pak ćedu bit štampane s arijom na nute. Zato lipo prosimo gospodine duhovnike, a osobito gospodine učitelje, da im se nebi grostilo, nam odgovore poslati na ova sledeća pitanja. (...) Uslušite nam prošnju, da se ne zgubu naše lipe stare hrvatske jačke« [usp. J. BARLÈ, †Mate Meršić Miloradić, *Sveta Cecilija*, 2 (1928) 86].

²⁵ Od tada je i započelo njihovo živahnije dopisivanje. U istom pismu od 17. kolovoza 1917. godine Meršić je napisao: »Ja Vas to molim, da va Svetu Ceciliju mojega imena ne bi spomenuli. Ja malu, malu mrvicu razmim od Vaše umjetnosti, ne sliši moje ime tamo. O kako rado bi Vam slao rasprave, ali moji roditelji nisu mogli na to trošit, da učim muziku: stare gusle sam imao ter guslao kot cigan, da su miši pobigli. Jačit (*pjevati*) znam, no jačim si sam, još i svoje melodije 'Kosili su travu' (...) onde na sami uz Dunaj na spasišći (*na pašnjaku*)« (usp. *isto*, 84.)

se sačuvala mnoge stare crkvene popijevke iz hrvatskoga Gradišća.« Potom zaključuje:

»Kako su Kurelac i Kuhač zaslužni za hrvatsku svjetovnu pučku popijevku u Gradišću, tako je zaslužan Mate Meršić za tamošnju crkvenu popijevku. Njemu imamo zahvaliti da su spašene mnoge stare pjesmarice, pa su nekoje pjesme iz tih zbirki ušle već u naše crkvene pjesmarice kao živa opomena da ne zaboravimo na tu našu udaljenu braću.«²⁶

Miloradić u pismu Janku Barlèu donosi vrijedno svjedočanstvo o crkvenom pjevanju gradišćanskih Hrvata. On piše:

»Kad su se naši stari simo doselili, je s njimi došiel i pop i djak (diakon, občinski pisar, seda školnik).²⁷ Djak je sobom doprimil svoje pjesme, a onda, uz Nimce, je po času počel posudjevat i presadjat tujinke: one 'svoje' su postale 'stare hrvatske note' ili 'djačke' (jačke to su djakove pesme), a presadjene tujinke su 'nove'. Kašnje se je zgubilo nam ime 'pesma' i ostalo nam samo ime 'jačka'. Dokle se još ljudi nisu tako shajati, kot seda, je ostala stara hrvatska tradicija po občinah: seda se već i već zgublja, med drugim i naša narodna nošnja. Nit duhovniki nit učitelji se ne učiju va školah svojega hrvatskoga jezika, samo doma za mlada od majke. – Naši Hrvati jako – jako rado jačiju i va crikvi i zvana crikve. Na crikvi pri svetoj maši se tako vrši, da se do prikazanja jači ka 'mašna' jačka po Haydenu, Schubertu itd., na prikazanje školnik 'solo' jači od goda ili po nedilje 'Fickine evangjelske jačke', ke znadu i ljudi ter je i oni pomagaju školniku jačit. Ove 'evangjelske jačke', su našim ljudem jako drage, med 'notami' su nike 'stare hrvatske', pak 'Aleksander' (mislim zove se tako od Aleksandrinskoga metruma, dvanaesterca, kot je na priliku na prvu adventsku nedilju), pak 'nota deačka', to je iz latinskoga zeta. – Pri vičernji se jači lovretanska litanija i antifona, note su različne, a mislim vse tujinke. Svetačne i godovne jačke sutakajše vse iz tujega presadjene, težko će se med nimi nahajat ka prava hrvatska. (...) pri pokopu velikom i malom mora školnik mrtvacu spričat, to neg najveći siromaki prepustiju, velika je sramota, ako koga prez spričanja i samo uz 'Odhajaj k Bogu, o duša' pokopaju. Pri poruki se 'mladim' pri sv. maši jači; dvi takove note znam, jedna je i va Nakovićevom Jačkaru.«²⁸

Na temelju toga pisma J. Barlè je 1917. godine u časopisu *Sveta Cecilija* napisao raspravu »Nešto o crkvenim jačkama ugarskih Hrvata« i u njoj predstavio sastavljache crkvenih pjesmarica.²⁹

²⁶ Usp. J. BARLÈ, †Mate Meršić Miloradić, *Sveta Cecilija*, 2 (1928) 84. Franjo Kuhač kao etnomuzikolog prvi je zapazio neke hrvatske narodne napjeve (npr. »Oj, Jelena, Jelena«, »Kiša pada, trava raste«) u djelima J. Haydna.

²⁷ F. Szedenich u svojoj knjizi *Naši pisci i književnost* (str. 110.), kaže da su oni »svojega roda jačkarstva jedini gojitelji bili« [preuzeto iz: J. BARLÈ, Nešto o crkvenim jačkama ugarskih Hrvata, *Sveta Cecilija*, 5 (1917) 152].

²⁸ Također preuzeto iz: J. BARLÈ, Nešto o crkvenim jačkama ugarskih Hrvata, *Sveta Cecilija*, 5 (1917), 85-86.

²⁹ Tu svoju raspravu iz časopisa *Sveta Cecilije* Barlè je poslao prijatelju Meršiću. Kada ju je Meršić pročitao odgovara mu početkom rujna 1917. godine: »Velika Vam budi hvala, da tako lipo i ljubazno pišete od nas ugarskih Hrvatov, suze su mi kapale, kad sam štao (...) Da bi miran čas

Sastavljači rukopisnih crkvenih zbirki bili su: Juro Vajković,³⁰ Vid Glogovac,³¹ Ivan Wimmer,³² Anzelm Horvath,³³ Mihael Derkić,³⁴ Ljudevit Kuzmić,³⁵ File Sedenić,³⁶ Mihovil Naković,³⁷ Martin Borenić³⁸ i Ivan Vuković.

- bio, bi Vas prosio da koga iz Beča ali Klosterneuburga simo k meni pošaljete, mi bi mu jačili, a on pozlamenovao, no va ovom strahovitom času ne bi mogao Vašega poslanika dostojno prijet.« U istom pismu Meršić nastavlja: »Glavno shodišće (*hodočašće*) našim je Celje (Maria Zell), daleko, ciel tajedan su na puti. Zato nam je on, ki proseciju pelja, pred ljudih moli i jači, in genere celjanski otac, ako i drugamo ide prosecija. Na celjanski put va crikvi celj. otac zajači jačku ter skupa poziva 'marijansku braću', mislim jačka je štampana va Knefačevoj knjigi, moj celj. otac ju ima va svojoj pisanoj zbirki, ali seda ga nij doma, na vojski je. Arija mi se čini stara hrvatska, prosta, ali jako ganutjiva, ljudi ju s plačem spivaju, prilažem moje pikice, ne znam, je li mi se ugodalo.« [usp. J. BARLĚ, †Mate Meršić Miloradić, *Sveta Cecilija*, 2 (1928) 87].
- ³⁰ Juro Vajković, rodio se 22. travnja 1799. godine. Bio poznati kantor-učitelj rodom iz Trajštofa. Kao nadareni mladić od 14 godina bio je postavljen za »preceptora«, pomoćnoga učitelja u Trajštofu. To znači, bio je učiteljski inuš u Trajštofu (1813.–1814., 1824.) zatim u Bizonji (1815.–1818., 1825.–1928.) i u Pandrofu (1818.–1922.). Umro je u Trajštofu 29. rujna 1875. godine (usp. S. Kocsis, u: »...još si *svenek jaču*«, *Željezo*, 1998., 242). J. Barlė u svome članku o Vajkoviću navodi: »O pok. Vejkiću piše nam prijatelj: 'Iz Bizonje je došao za školnika u Szentelek (Stegersbach, na štajerskoj granici; pol sela Hrvati, pol Niemci). Bio je glasovit jačkar, još ga danas spomenuju stari ljudi. Povidalo se je onda, da je bio potvoren, kot da bi kroz njegovu krivicu nastao požar na seli Szentelek, a to da mu je glavu za vas život pomutilo. Bio je pod starost do smrti velika, velika sirota. Ja sam ga kot studenat (1864.–1874.) dostakrat vidio i – Bog mi oprost! – podražio, nego imena mu nisam znao, ar mi mladi vetrenjaki smo ga zvali imenom, ko si je sam dao: *legitimus (recte legatus) Dei*. Sada se spominam da je od sela do sela na 2-3 dni pohađjao školnike, pri njih zadržavo, dokle ga nisu dalje poslali. Kad je vino pio, je čašu blagoslovio ter rekao: *supra hunc calicem*. Tako je imao sebe i na papiru naslikano. Po tielu bio je sridnje višine, rumeno lice, snažan starac, žalosan pogled, još sada kot da ga vidim. Kade, va kom selu ga je dosegla smrt, to sam znao, ali sada pod starost zabio« [usp. J. BARLĚ, Nešto o crkvenim jačkama ugarskih Hrvata, *Sveta Cecilija*, 5 (1917) 156].
- ³¹ Vid Glogovac bio je 1804. godine učitelj orguljaš u Stikapronu (Stinkenbrunn) na austrijskoj granici. On je službovao kao učitelj orguljaš i bilježnik tijekom 43 godine u Hrvatskoj Kiemlji i ondje je umro 7. travnja 1849. godine, napunivši 64 godine života [usp. J. BARLĚ, Nešto o crkvenim jačkama ugarskih Hrvata, *Sveta Cecilija*, 6 (1917) 186].
- ³² Ivan Wimmer, rodio se u Remetama (u mošonskoj županiji), a umro je u Hrvatskoj Kiemlji 1886. Bio je vrstan pjevač i orguljaš, pa iako rodod Mađar, marno je radio za hrvatsku crkvenu pjesmu. Naslov njegove rukopisne zbirke je *Bosichne Jacske*, 1849. (*isto*).
- ³³ Anzelmo Horvath naslijedio je Ivana Wimmera. Bavio se prepisivanjem starijih zbirki (*isto*).
- ³⁴ Mihael Derkić bio je učitelj u Stincu u županiji *Željezo* (*isto*, 187).
- ³⁵ Ljudevit Kuzmić bio je učitelj u Fileži, u šopronskoj županiji, gdje je naslijedio svoga oca učitelja. Bio je glazbeno naobražen! (*isto*).
- ³⁶ File Sedenić (1862.–1920.) bio je orguljaš i autor crkvenih djela, ali i pisac nekoliko značajnih publikacija, od kojih se naročito ističe knjiga »Naši pisci i književnost« (Šopron, 1912.). [usp. F. SZEDENICH, Od crkvenoga jačenja ovdje kod nas na Ugri, va šopronskoj županiji, *Sveta Cecilija*, 3 (1918) 75; J. BARLĚ, †File Sedenić, književnik ugarskih Hrvata, *Sveta Cecilija*, 2 (1922) 40].
- ³⁷ Mihovil Naković (1840.–1900.), bio je učitelj Martina Borenića, čovjek velikih literarnih ambicija te pobornik novoga pravopisa (u vrijeme Gajeve pravopisne reforme). U svojoj okružnici 1877. godine Naković kani pridobiti hrvatsko učiteljstvo Gradišća za novi pravopis (usp. N. BENČIĆ, I. SUČIĆ, *Gramatika gradišćanskohrvatskoga jezika*, *Željezo/Borta*, ZIGH, 2003, 13-23).
- ³⁸ Martin Borenić (1850.–1939.) je od poznatijih hrvatskih učitelja u Gradišću. U Pajngertu je bio 45 godina učitelj. Bio je kao učitelj na glasu, pa su u njegovu školu dolazila djeca ne samo iz Pajngerta, nego i iz drugih okolnih sela. Također je bio dobar kantor-orguljaš te je s Mihovilom

Nakovića i Borenića povezala je želja da objave *Kerstjansko-katoličanski crikveni jačkar*, kojim bi se uredilo crkveno pjevanje među gradišćanskim Hrvatima. Nakon dugogodišnjeg mukotrpnog rada i financijskih poteškoća *Jačkar* je objavljen u Györu 1901. godine i potpuno je izvršio namijenjenu mu ulogu.³⁹ Autori su u *Crikveni jačkar* uvrstili sve pjesme koje su se u njihovo vrijeme u crkvi pjevale i za koje su držali da su hrvatske. Barlè pak izražava žaljenje što Boreniću za sastavljanje *Crikvenog jačkara* »nisu bile poznate rukopisne pjesmarice Jure Vajkovića i još nekih orguljaša«. ⁴⁰ Hrvatske napjeve iz dviju najstarijih rukopisnih pjesmarica s notama Jure Vajkovića učitelja u Bezonji analizirao je i obradio Janko Barlè u istom članku časopisa *Sveta Cecilija*.

3. O popijevkama u pjesmaricama Jure Vajkovića iz 1807. i 1816. godine

Pjesmarice Jure Vajkovića iz 1807.⁴¹ i 1816. godine,⁴² koje je posjedovao Janko Barlè, danas su nažalost izgubljene. Prema Barlèu one »sadrže puno lijepih starih hrvatskih popijevki koje su Hrvati vjerojatno ponijeli iz svoje stare domovine, barem veći dio«. ⁴³ Važno je istaknuti da je u vrijeme kada je pisana Vajkovićeve zbirka, germanizacija bila na vrhuncu, pa i na polju crkvene popijevke.⁴⁴

U svrhu istraživanja stare hrvatske crkvene popijevke ugledni kulturni radnici i istraživači Janko Barlè i njegov vrstan suradnik Franjo Dugan (orguljaš, dirigent, pisac brojnih glazbenih članaka i kritika te urednik i glazbenog priloga

Nakovićem sastavio *Crkveni jačkar* za hrvatske učitelje – kantore. Napisao je nekoliko školskih knjiga, ali u narodu je najpoznatiji kao urednik kalendara. Borenić je o uvaženom kanoniku J. Barlèu napisao vrlo zanimljiv životopis koji je objavljen u *Svetoj Ceciliji* 1928. pod naslovom »Naši muzički radnici« (str. 220-225).

³⁹ Naković doduše nije to doživio, ali je u određenom povijesnom trenutku pridonio glazbenom uzdizanju svoga naroda.

⁴⁰ Usp. J. BARLÈ, Naši muzički radnici – Martin Borenić, *Sveta Cecilija*, 5 (1928) 223.

⁴¹ Martin Meršić ml. dovodi u pitanje Vajkovićevo autorstvo pjesmarice bez naslova iz 1807. godine, jer je Vajković tada mogao imati samo 8 godina (usp. N. BENČIĆ, Kantoručitelj Juraj Vejković, *Hrvatske novine*, 23. travnja 1999., 6; www.zigh.at/hrv/leksikon/V/vajkovic_jure.html (25.01.2015)).

⁴² *Zbirka Marijanskih pjesama* (1816.), a na prvoj joj je stranici napis: *Za me Gyuru Vejkovitscha va Leti 1816. Praeceptor Bezonyi*. Tada je Vajković imao 17 godina [usp. J. BARLÈ, Nešto o crkvenim jačkama ugarskih Hrvata, *Sveta Cecilija*, 6 (1917) 181].

⁴³ Usp. J. BARLÈ, Nešto o crkvenim jačkama ugarskih Hrvata, *Sveta Cecilija*, 6 (1917) 187.

⁴⁴ U vrijeme kada je »obnovu« crkvene glazbe započeo provoditi biskup Maksimilijan Vrhovac u zagrebačkoj biskupiji, u tom je razdoblju napušten najveći dio onih popjevaka koje su se nalazile u *Krajačevićevim Evangeliomima* i *Cithari*. Tako je veći dio sjeverne Hrvatske poprimio nove pobožne popijevke, uglavnom prevedene s njemačkoga. Pjesmarica koju je biskup Vrhovac propisao svim dušobrižnicima »ut regulam et normam« doživjela je tri izdanja. Prvo izdanje 1804. godine, a treće prošireno 1825. godine pod naslovom »Molitve, koje duhovni pastiri s pobožnim ljudstvom moliti imaju« (usp. D. KNIEWALD, *Himnodija zagrebačke stolne crkve. Kulturno povijesni zbornik zagrebačke nadbiskupije u spomen 850. godišnjice osnutka*, I., Zagreb, 1944, 406-407).

Svete Cecilije) nastojali su zajedničkim radom na Vajkovićevim pjesmaricama i glazbenim analizama oživjeti sve one stare popijevke za koje su smatrali da su *hrvatske*, a koje su se sačuvale u hrvatskoj dijaspori ili su ih Hrvati ponijeli iz svoje stare domovine. Neke od tih općepoznatih popijevaka Barlè i Dugan objavili su u glazbenom prilogu *Svete Cecilije*, te su i one uvrštene u naše crkvene pjesmarice – na primjer u pjesmaricu iz 2003. godine *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* (PGPN).

3.1. Božićne popijevke

Među gradišćanskim Hrvatima do danas se pjeva pjesma »O goruća ljubav Božja«, čiji napjev potječe iz srednjovjekovne crkvene himnodije, a nalazi se u sva tri izdanja CO s latinskim i hrvatskim tekstom. Budući da gradišćanski Hrvati nisu poznavali CO, zasigurno su ovu popijevku ponijeli iz svoje stare domovine. Na istu se melodiju u pjesmarici *Napevka* (Neusiedl, 1942.) Ivana Vukovića pjeva popijevka za blagdan *Vanebozastupljenja* (Uzašašća – Spasova), s tekstom »Veseli se vjerna duša«. ⁴⁵

Božićnu popijevku koju su gradišćanski Hrvati pouzdano ponijeli iz stare domovine pod kraj 16. stoljeća i donijeli je u današnje hrvatsko Gradišće, gdje se i danas pjeva jest »*Zdravo budi, malo Dite*«. ⁴⁶ Tu pjesmu je već isusovac p. Nikola Sartorius-Krajačević uvrstio 1640. godine u svoje »Molitvene knyisicze«, s napomenom da se ima pjevati kod jaslica (*ad preasepe Christi accomodata*). Nalazimo je u *Pavlinskom zborniku* 1644. godine te u prvom i drugom izdanju *Cithare octochorde*. Hrvatski učitelji i orguljaši u hrvatskom Gradišću Mihovil Naković i Martin Borenić, uvrštavaju je u *Kerštjansko-katoličanski crikveni jačkar* objavljen u Juri 1901. godine, s napomenom da je njezin napjev jedan od najstarijih napjeva. Spomenuta se popijevka nalazi u nekim našim starijim pjesmaricama – u Hrvatskoj crkvenoj pjesmarici iz 1919. godine i pjesmarici *Virgini Matri* iz 1921. godine, kao i u sadašnjoj pjesmarici iz 2003. godine u tekstualnoj i melodijskoj verziji »*Zdravo budi, dijete drago*«. ⁴⁷ Nažalost ta se popijevka u nas rijetko pjeva.

Vrlo staru popijevku »Na zlamenje jedine zvezdice« pjevali su ugarski Hrvati na Tri kralja. Melodijska sličnost ove popijevke nalazi se u popijevki »*Gospoja si milostivna*« I. i II. izdanja CO. Premda melodija te popijevke odgovara našem narodnome glazbenom blagu, ipak joj se melodijska paralela, prema istraživanjima muzikologa, nalazi među moravskim narodnim melodijama nabožnih koledarskih popijevaka. O vremenu kada je mogla biti unesena k nama može se reći da je vjerojatno bilo davno prije prvog izdanja CO, svakako prije svršetka 16. stoljeća, u doba prije seobe Hrvata u Ugarsku, o čemu nam svjedo-

⁴⁵ Ivan VUKOVIĆ, *Napevka*, Neusiedl, 1942, br. 146.

⁴⁶ *Isto*, br. 67.

⁴⁷ PGPN, br. 803.

či upravo ova popijevka gradišćanskih Hrvata s tekstem (»Na zlamenje jedine zvezdice«).⁴⁸ Na istu se melodiju u Gradišću pjeva i popijevka »O Betlehem, varoš najsrličniji«.⁴⁹

Tu su popijevku, uz male preinake, Barle i Dugan objavili u glazbenom prilogu *Svete Cecilije* (1917.) s tekstem Vladimira Rožmana »Kada zvijezda divna nebom planu i svoj prosu sjaj« te je od tada uvrštena u sve dosadašnje pjesmarice.⁵⁰

Popijevku »Rodilo sze je Ditescze pusztói Hisczi«, koja se nalazi u svim starijim pjesmaricama gradišćanskih Hrvata, ne nalazimo u hrvatskim pjesmaricama, niti u *Cithari*. Godine 1917. u harmonizaciji Franje Dugana objavljena je u notnim priložima časopisa *Sveta Cecilija* i od tada se proširila i u našoj domovini u pjesmaricama pod naslovom »Rodio se Bog i čovjek«.⁵¹

3.2. Marijinske popijevke

Kod marijinskih popijevki vrlo obljubljen napjev među gradišćanskim Hrvatima bio je i napjev pjesme »O lyublyena Mati«. Po tom napjevu, koji podsjeća na hrvatski narodni napjev, pjevali su i druge marijinske,⁵² ali i božićne pjesme u nekim crkvenim pjesmaricama.⁵³

Načelo kontrafakture svjedoči nam da je taj napjev bio našim Hrvatima sveti »amanet« – ostavština iz onoga doba, kada su se doselili u svoju sadašnju postojbinu. Gradišćanci Naković i Borenić, sastavljači pjesmarice *Crikveni jačkar*, tu su melodiju uvrstili među jačke »pri s. maši za pokojne«.⁵⁴ I danas se u pjesmarici Ivana Vukovića *Napevka* nalazi među pokojničkim pjesmama »Naši danki teču, kotno oblak škuri«.⁵⁵ Ista je melodija predviđena u Vukovićevoj pjesmarici za pjesmu prije propovijedi »Poslušnite sada kršćanske dušice«⁵⁶ te za korizmenu popijevku »Simo hodi človik«.⁵⁷

⁴⁸ *Napevka*, br. 84; usp. M. LEŠĆAN, Marijanski glazbeni dio »Citharae octochordae« u evropskom kontekstu razdoblja, u: A. Rebić (ur.), *Mundi melioris Origo, Marija i Hrvati u barokno doba. Zbornik radova hrvatske sekcije IX. Međunarodnog mariološkog kongresa na Malti 1983. godine*, Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 1988, 266-268; M. GAVAZZI, Elementi narodnog melosa u zborniku »Cithara octochorda«, u: M. MOGUŠ, L. ŽUPANOVIĆ (ur.), *Cithara Octochorda*, Zagreb, HAZU – ICG – HDCG, 1998, 264-266.

⁴⁹ *Napevka*, br. 85.

⁵⁰ Tako i u PGPN 423.

⁵¹ PGPN 404.

⁵² Po istom napjevu u Vajkovićevoj zbirci pjevale su se još i pjesme: »Zdrava, o Maria« (br. 21), »O szvitla Danicza« (br. 25), »Pozdravlyena budi« (br. 27) i »Hodi Griffnik szimo« (br. 29) [usp. J. BARLĚ, Nešto o crkvenim jačkama ugarskih Hrvata, *Sveta Cecilija*, 5 (1917) 153].

⁵³ Usp. *isto*.

⁵⁴ Br. 240.

⁵⁵ *Napevka*, br. 314a.

⁵⁶ *Napevka*, br. 4.

⁵⁷ *Napevka*, br. 118.

»Hodočasničku« popijevku iz Vajkovićeve pjesmarice pod naslovom: »Jacska na Szhodischi«, također objavljenu u glazbenom prilogu *Svete Cecilije*, zbog karakterističnoga melosa (kao i zanimljive modulacije iz dorske ljestvice u frigijsku) danas nalazimo u pjesmarici PGPN s naslovom »Marijo, pogledaj nas« pod br. 780.

Drugu jačku iz Vajkovićeve pjesmarice »Zdrava budi prezmosna, nebeszka Kralyicza«, koju ne nalazimo u našim starim zbirkama *Pavlinskoj pjesmarici i CO*, Barlè i Dugan objavljuju u glazbenom prilogu *Sveta Cecilija* i od tada se nalazi u svim našim pjesmaricama – a to je općepoznata popijevka »Zdravo budi, Kraljice«. Na taj stari hrvatski napjev pjevali su se različiti tekstovi, a najstarija je verzija tiskana 1753. godine.⁵⁸ Danas se u Gradišću na tu melodiju pjeva tekst pjesme u čast Presvetom oltarskom sakramentu »Hvaljen budi Gospodin v presvetom oltaru«.⁵⁹

Popijevku za blagdan Imena Marijina pod naslovom »Ime tvoje Marija, pomoch je najvernija« iz Vajkovićeve pjesmarice Barlè i Dugan također objavljuju u glazbenom prilogu *Svete Cecilije* i od tada se nalazi u svim hrvatskim pjesmaricama u harmonizaciji Franje Dugana s tekstom Vladimira Rožmana »Marijo, slatko ime, pomoć nam stiže s njime«.⁶⁰

Popijevka koju su zbog starine i hrvatskoga melosa, iz Vajkovićeve pjesmarice Barlè i Dugan također objavili u glazbenom prilogu *Svete Cecilije* (1917.) s mješovitom mjerom 4/4 – 4/5, a od tada se nalazi u svim našim pjesmaricama, poznata je marijanska popijevka »K tebi oči podižemo«.⁶¹

Zaključak

Valja za kraj istaknuti vrlo važnu činjenicu da se u gradišćanskih Hrvata i u nas u zajedničkoj nam domovini nalaze iste pjesme, premda gradišćanski Hrvati nisu poznavali naše najstarije pjesmarice *Pavlinski zbornik* (1644.) i *Citharu octochordu*. Uz to je neizmjereno važna činjenica da je, zahvaljujući brizi gradišćanskih učitelja-kantora i sastavljačima rukopisnih zbirki, sačuvano veliko crkveno glazbeno blago hrvatskoga naroda.

Mnoge od tih popijevaka bile su donesene iz stare domovine dok su mnoge crkvene popijevke iz hrvatske dijaspore stoljećima putovale u staru domovinu gdje su se zadržale do danas. Stoga je važno upozoriti na autentičnost crkveno-glazbene kulture, na njezin višestoljetni kontinuitet, ali i poveznicu među hrvatskim narodom koji je svoje duhovno zajedništvo, a po njemu i nacionalno,

⁵⁸ Usp. S. KOCISCH: Zur sakralen Musik der Burgenländischen Kroaten in Geschichte und Gegenwart, u: »...und sie singen noch immer«. Musik der Burgenländischen Kroaten, Željezno, HKDC 1998, 228-229.

⁵⁹ *Napevka*, br. 166.

⁶⁰ PGPN, 607.

⁶¹ PGPN 605.

gradio i na crkvenim popijevkama. Može se jednostavno reći da su gradišćanski Hrvati i njihove »jačke« čuvari naše glazbene baštine.

Katica s. Katarina Koprek

»Jačke« – *Guardians of the Croatian folk Musical Heritage*

Summary

During historical exodus of Croats (during 16th and 17th century) into western parts of the Hungarian empire, lower parts of Austria and Slovakia (especially in today's Gradišće – Burgenland) under pressure of assimilation, Croats had to struggle for their national identity. As a principal medium in preservation of their national served their national music, i.e. folks' songs called »jačka« – which was brought from homeland. There is an interesting correspondence between Zagreb canon Janko Barlè and some of prominent cultural employees of Burgenland – Martin Meršić, Martin Borenić, File Sedenić and Mato Meršić Miloradić. Correspondences with Meršić Miloradić testify about the presence of liturgical singing in Burgenland, chant manuscripts and their compilers during 19th century regarding and especially the presence of »jačka« songs.

In the oldest notated songbooks by Jure Vajković, according to analysis by Janko Barlè, great number of old Croatian songs were preserved and were later included in Croatian liturgical chantbooks – for example in a collection named *Pjevajte Gospodinu pjesmu novu* (Sing unto the Lord a new song). Among them we could trace a large number of Christmas and Marian songs.

We could conclude that Burgenland Croats and their songs called »jačke« are the guardians of the Croatian musical heritage in this region.

Keywords: Burgenland Croats, Burgenland-Croatian church song – »jačka«, chant manuscripts, Jure Vajković's songbook, Janko Barlè, Mate Meršić Miloradić.

(na engl. prev. Pero Prosenica)